

Toespraak Eduard Nazarski

Congres Demonstratierecht in de praktijk, Stadhuis Rotterdam, 4 oktober 2017

Hartelijk dank voor de uitnodiging om bij te mogen dragen aan dit congres. Niet alleen vandaag maar ook in de voorbereiding.

Nederland heeft geen traditie van massale protesten en zeker niet van demonstraties die uitmonden in grootschalige openbare orde verstoringen. Nederland heeft wel een stevige traditie van overleg. Laten we die ervaring gebruiken om een breed maatschappelijk debat te voeren over demonstratievrijheid in Nederland. En mede naar aanleiding van dat debat de regels en het beleid voor demonstraties bijstellen, opdat het demonstratierecht (nog) beter wordt gefaciliteerd. Dat komt het vertrouwen in overheid en politie ten goede. En dat zal vermoedelijk een positief effect hebben op regelnaleving door burgers.

Het is goed om, zoals vanmiddag de bedoeling is, de zaak concreet te maken en naar de praktijk te kijken. Maar we moeten volgens mij eerst stil staan bij wat demonstraties onder meer zijn, namelijk een alternatief voor het op gewelddadige wijze kenbaar maken van een mening. Daarmee wordt het faciliteren ervan cruciaal, juist ook wanneer het gaat om het faciliteren van het demonstratierecht van groepen burgers die controversiële of overheids-kritische uitgingen naar voren brengen.

Ik denk dat het belangrijk is – ook in de discussie hier vanmiddag - om het toenemend aantal demonstraties als zegen te beschouwen. Demonstreren is een uitging van goed burgerschap. Demonstraties zijn daarmee dus geen veiligheidsprobleem met bijbehorende praktische dilemma's. Het veiligheidsperspectief mag in de afwegingen niet leidend worden.

Ik wil ook graag nog aandacht vragen voor de principiële uitgangspunten zoals die zijn vastgelegd in het mensenrechtelijke kader dat het recht op demonstratie garandeert. Mensenrechten zijn geen mening of perspectief maar zijn de kaders voor het handelen van alle overheden, dus ook de Nederlandse.

Bij de bredere publieke discussie over herijking van wetgeving en beleid rondom demonstraties zouden de mensenrechtenstandaarden en verdragsrechtelijke bepalingen expliciet – en dus veel meer dan nu het geval is – betrokken moeten worden.

En nu die praktijk.

Al enkele jaren delen vertegenwoordigers van actiegroepen – republikeinen, anti Zwarte Piet activisten, milieuorganisaties - hun zorgen met Amnesty en dringen bij ons aan om er werk van te maken. Ook Amnesty is al meerdere keren gedwarsboomd door het gezag tijdens demonstraties. Het doet mij spijt hier onze eigen ervaringen te moeten delen. Op 6 oktober 2014 werden twee Amnesty medewerkers aangehouden tijdens een protest bij de Russische ambassade in Den Haag. Ten onrechte, zo meenden wij van meet af aan. De zaak houdt ons inmiddels al drie jaar bezig. Pas nadat wij – ten einde raad – 2,5 jaar later een concept-dagvaarding uitstuurden, kwam het OM in beweging. En vernamen wij dat er niet vervolgd zou worden. Maar tot op de dag van vandaag staan mijn medewerkers nog geregistreerd als verdachte van een misdrijf. Een juridische procedure om dat ongedaan te maken loopt nog.

Zowel onze eigen ervaringen als die van andere activisten en groepen waren aanleiding voor Amnesty om ons bezig te gaan houden met demonstratierecht in Nederland. Op basis van onze analyse van zowel wetgeving als casuïstiek hebben we een aantal pijnpunten geïdentificeerd en een aantal aanbevelingen geformuleerd. Deze wil ik graag met u delen:

- Geen beperkingen vooraf ten aanzien van de inhoud van demonstraties en de grootst mogelijke terughoudendheid ten aanzien van het in beslag nemen/beperken van uitingen (vlaggen, protestborden, symbolen, etc.) tijdens demonstraties. Een hele tritst aan incidenten in de afgelopen jaren laten zien dat de regels hieromtrent niet goed genoeg tussen de oren zitten bij burgemeesters en politie.
- Uniforme, soepele procedures voor het indienen van een kennisgeving/notificatie. Wegnemen van aanzienlijke verschillen tussen gemeenten bevordert de bekendheid, verkleint de kans op problemen. Ook zal er zo een eind komen aan het voortbestaan regels in sommige gemeenten die strijdig zijn met het internationaal recht.
- Meer terughoudendheid bij de inzet van gemeentelijke noodwetgeving (noodverordening, noodbevel) in de context van vreedzaam protest. Verduidelijking van bestaande kaders hierover en wegnemen van 'misverstand' of 'argument' dat de Wet openbare manifestaties te weinig ruimte biedt voor garanderen van veiligheid.
- Geen aanhouding van vreedzame demonstranten. Overtreding van een - al dan niet rechtmatige - demonstratiebeperking, het niet voldoen aan kennisgevingsplicht, etc. zijn geen grond voor aanhouding van vreedzame demonstranten.
- Verduidelijking van de regels rondom ID-controles bij demonstraties. Het vorderen van een ID-bewijs ten aanzien van mensen die geen verdachte zijn is niet heel precies geregeld. Zowel de praktijk als onderzoek wijst uit dat politieagenten de regels nogal verschillend interpreteren. Dat leidt tot discussie en is daarmee een bron van escalatie, terwijl de-escalatie voorop moet staan in het optreden van de politie bij demonstraties.

- Opstellen van een landelijk handboek Politie & Demonstraties. Het politieoptreden bij demonstraties verschilt sterk per eenheid. Dit mede als gevolg van het ontbreken van landelijke protocollen en instructies. In dit handboek moeten ook bovenstaande punten opgenomen worden.

Over deze en andere aanbevelingen wil Amnesty graag in gesprek, vandaag. Maar niet alleen vandaag, vooral ook op tal van andere gelegenheden in de komende maanden. Daarbij wil ik u – m.n. de vertegenwoordigers van overheden - op het hart drukken niet alleen met brave professionele organisaties zoals Amnesty in gesprek te gaan over wat er kan en moet verbeteren om demonstratierecht in Nederland (nog) beter te garanderen. Het is van groot belang om vooral ook het gesprek aan te gaan met activisten en bewegingen die veel meer op de flanken van het maatschappelijk spectrum opereren.

Ik wil afsluiten in de hoop en verwachting dat de mensenrechtenstandaarden richtsnoer vormen voor, en de verdragsrechtelijke bepalingen leidend zijn bij herijking van wetgeving en beleid zodat in de praktijk het demonstratierecht in Nederland optimaal wordt gegarandeerd.

Dank voor uw aandacht.